

ШЫН

СОВЕТ ЗВИЛЕЛИНИҢ НОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Көдээниң ажыл-ишчилери! Бии-хемчилерниң эгелээшкинин деткип, мал чеми белеткээрин, дүжүт ажаап алышкынын чедишкениниң чорудаалы!

ДУЖУТ АЖААП АЛЫШКЫНЫҢГА МАССА-ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛДЫҢ ДЕҢНЕЛИН БЕДИДЕР

Дүжүт ажаап алышкынын болгаш тараа белеткенин чедишкениниң чорудаалы ажал-ишчилерни мобилизацияларын чутула чепсээ политикага агитация болур. СЭКП райкомнары, колхоздары, совхоздары, МТС болгаш СТС-териниң партия аге организациалары тараа-ажылдары, механизаторларын ортузунга агитация-массалыг ажылды мога-пшыл чок чоруду, инити-ниң ажал-агынын улам ийди бижгаарына, колхозчуларын чала-гай байдалы улам ажидериче уланган СЭКП ТК-ниң июль Пленумунун шийтирелери таймыр-дан, партияныч болган чазактын иштели, даштык политикамын та-ныштырып, көдээ ажал-агынын мураакчыларын дүжүтүлүш калба кентеринде турар.

Партия райкомнары, аге организациалары колхоздарын, совхоздарын мурунунда турар сору-галарын көдээниң бүгү ажал-ишчи-лери билген тургун дээн, бистин улуг Төрөн чуртувустуң чем про-дуктулар курларында Тываның ажал-ишчилери болгун салымш-кынын кирип дээн күжениш-киниң ажалдан турар. Ам дүжүт ажаап алышкынын массалыг эге-лен турда, ол партия организаци-алары көдээ ажал-агынын ажал-дакчыларын чогадыкчы иле-пейн көдүрүп, жаткаларын, по-дборщиктерин машиналарын, ав-томашиналарын чалаачыларын күш-ажылын бүүдүрүчүлүгү бе-дидер, ажалды бек шынарын чеди ап турарлар.

Бии-Хем районун Ленин аттыг колхозунун партия организациалыг (секретары эл Беретовой) мал чеми белеткээрин болгаш дүжүт ажаап алышкынын үезинде масса-политиктиг ажалдык планын бы-дылаан болган ховуда ажалдан ту-рарларын ортузунга 23 агитатор-ларын бижгаалаан. Оларның бесе-далары суун болган бек ийди-по-литиктиг деннеге эртин турар. Агитаторлар Хөдүгбей, Канчык-лар, Маажык, Эник-Бара, Манчык-оолдар колхоз бүүдүрүгенини му-раакчылары болуп турарлар. Аги-тууустарын, бөлөткенин, көргү-зүт самбырааны үргүлүчү үндүрүп, ажалды түнелин, эки ажалдан турар мураакчыларын оперативтиг чарымын, хүн онаалганын күсүт-пейн турар ижилерин чиди-биле шүтүчүлгөн турар. Оң түнелинде колхоз мал чеми белеткээринин планын областа бир-ле дугаарында күсүткөн болган дүжүт ажаап алышкынын белеткээрин район-онун колхозтарын мурап дооскап, «Бек» совхозун партия организаци-алыг механизаторларын болгаш ажал-ишчилерин ортузунга партия-жи-политиктиг ажалды база-ла эки тургускан. Дүжүтү ажалдан ажаап алышкынын улуг ужу-дузанын, оор-тан совхоз болган күрүне кайы хи-ре уаут орталыг азырын деп чү-вени совхозтуң бүгү ажал-ишчиле-ри эки билген болган тараа куль-тураларын 75 хуузу анылап ажаап алып деп шийтирээл, ол сорулгага техниканы өй-шаанда бе-

леткен алган. Массаларга саадыр чедирерин күчүлүг чепсээ—пар-тийжи-политиктиг болгаш культу-ра-массалыг ажалды партия органи-зациялы улуг күчөнгөй салып ту-рарынын түнелинде ижилер болу-нуң совхозунуң, районунуң, обла-стын мурунунда турар сорулгаары-ны эки билги, чүткүлүг ажалдан турарлар.

Индиг болза-да чамдык колхоз-тарда, совхозтарда, МТС-терде, та-раа белеткээрин чедиреринде поли-тиктиг агитация дык көшкөк ор-ганизацияланып. Дүжүт ажаап алышкынын болган тараа белеткээ-рин организациалар чорудаалыг бек хариысалганын чамдык пар-тия организациалары чедир үнес-пейн турар.

Улуг-Хем районун чамдык кол-хозтарында болган «УТКА-нын 25 чылы» совхозта партия организа-циялары дүжүт ажаап алышкы-нын үезинде чорудар масса-поли-тиктиг ажалдык планын мынчага чедир кылбаан. Оң хараазы-биле дүжүтү салымны шийтирелен ту-рар ижилерин ортузунда агита-торларын үвү дына-байн турар. Ижилерин культурагү даштыкы-газын багай организациалар. Совхоз-тун партия организациалыг болган дирекцияны дүжүт ажаап алыш-кынын оперативтиг өвөс ужураш-кан.

Ол ишкан «Чодураа», «Эйлиг-Хем», «Улуг-Хал» колхозтарда ме-ханизаторларын болгаш колхозчу-ларын ортузунда социалистиг чары-шты чогуру-биле организациала-ан. Чаа солундарын болган жур-наларын оларга чогуур өй-шаанда чедирейн турар. Көсүк агитация барык-ла чок.

Шөлдерин ажал-ишчилерин ортузунда политиктиг агитация болган культура-массалыг ажалды улуг четистерин партия организа-циялары тайлап ужуруг. Чаалай дүжүтү чидирг чокка, чедиш-кенин ажаап алыр областың кол тараалы, улуг районнары—Бий-Хем, Каа-Хем, Танды, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчи районнарын партия организациаларын улуг хамаар-жыр. Агитаторлар механизаторларын, колхозчуларын социалистиг чарыкын дайынчы өзү-биле органи-зациялап, массаларын ортузунга чү-ткүлүг ажалдан турган, тараа дээн демиседе боттарының төлөнтг салымшкынын кирирлер.

Көдээ ажал-агынын чылыны бо шийтирелг үезинде дүжүтү чиди-рч чокка, организациалар ажаап алып тараа-биле тараажыларга, ме-ханизаторларга дузаларын культу-ра-чырымдыктын албан чедире-рин, көдээ интеллигенцияны бекке хүлээлгени болур. Дүжүт ажаап алышкынын үезинде бодунуң бригадаларын хову тургаларына, колхозтар, совхозтарга, чоруду турар областа театрынын, район-нарын культура-чырымдыктын албан чедирерин бот-тыныгыр уран-чүгү бөлүмнерин болгаш өске-даа чогадыкчы организаци-аларын инитиацияларын бүгү хем-челер-биле деткирип чутула.

СЭКП-ниң Тыва обкомунда

Дүжүт ажаап алышкынын болгаш күрүнеге тараа садарын организациалыг чорудар дугайында Бии-Хем районун көдээ ажал-агынын ажал-ишчилериниң кыйгырынын дугайында

1. Дүжүт ажаап алышкынын кыска хуусаада база чидирг чокка чорудар, күрүнеге пландан ажыр тараа (300.000 пуд), эвт, дүк болган сүт садар таламы-биле боттарыга толдургай социалистиг хүлээл-геге алган. Бии-Хем районун колхозчуларын, совхоз болган СТС ажал-ишчилерин инитиацияларын деткир.

2. Бии-хемчилерин кыйгырын калба-биле тайлыгыларын бол-ган дүжүт ажаап алышкынын чидирг чокка дүрүн доорларына, 1,5—2 чылга четир мал чевенер белеткээрин болган мал база чедир ажалынч продуктуларын белеткээринин таламы-биле планын чедишкенини күсүдирчине колхозчуларын, МТС-тер болган совхозтар ажал-ишчилерин мобилизацияларын СЭКП райкомнарына, партия аге организациаларына, совет болган көдээ ажал-агы организациаларына, колхозтарын, МТС-терин болган совхозтарын удурткучуларынга хү-дөдир.

Тыва автономнуң областың көдээ ажал-агынын бүгү ажылдакчыларына

Бии-Хем районун эр, херэжен колхозчуларынын, совхоз ажалчыларынын, тускай эртемниглеринин болгаш механизаторларынын

КЫЙГЫРЫ

СЭКП-ниң XX съездинин төөгүлүг шийтирел-рин амыдырага боттандыра, СЭКП ТК-ның док-таалдарын, чоңуң киж бүүрүңге онааштыр эвт, сүт болган саржаг бүүдүренин таламы-биле Амери-каның Каттышкан Штаттарын чокку чылдарда че-дер сорулганы күсүдери дээн демисешпешан, бис-тин районун көдээ ажал-агы ажалдакчылары чам-дык чедишкенини чеди алганар.

«Колхоз тургузуун улам ийди көжүдөр болган машина-трактор станцияларын аге организациа-лар дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумун ший-тирелери, «Маямыла дужалгаларын болган МТС-терин ажалдаан дээн натура төвөвирин дүжүр дугайында, көдээ ажал-агы продуктуларын белеткээринин чаа чурумун, өртектерин болган негеделерин дугайында» СЭКП ТК-ның июль Пленумун шийтирелери мал ажалын болган үвүн ажалынч продуктуларын шыгыг көвүдериин таламы-биле улуг курлавырларын колхозтарын мурунга ажалган.

МТС-терин аге организациаларын түнелинде бистин колхозтарымыс 86 тракторларын, 60 комбай-нарын, 19 лафеттиг жаткаларын, 19 подборщиктерин; 73 анданыларын, 121 саяаларын болган өске-даа хөй техниканы салып алганар. Оон ангыда колхоз-тарда тараа арыглар машиналар, тараа чүдүрүчү-лери, зерноульталар, тараа кургадыр сушилкалар, ав-томашиналар бар. МТС-тен колхозтарга 110 механиз-аторлар шилчөөн.

Техниканы колхозтарга сатканы колхозчуларын чогадыкчы идеалык бедирирге, курлавырларын болган аргаларын эки ажалдаарына, күш-ажыдын бүүдүрүчүлүгү улам бекдиргени дузалан. Боттары техниканы апарган, бистин колхозтарымыс бо чылы тараа культураларынчак сактап тарылганын эки агро-техникти хуусааларда, 7 ажал хүннеринин иштинде чоруткан, тарылганын бүгү шөлдерине тараа болган техникти культураларын эки дүжүтү өстүргөн.

Ам колхозчуларын, механизаторларын күжө-лийшкенини дүжүтүң массалыг ажаап алышкынын эгелегиче чедир мал чевенер белеткээринин планын бүрүн күсүдирчине: 13080 тонна сиегин белеткээ-ринче, сиек кылдыр 16.600 тонна ногаан массаны салдырыче уландырган, оон ангыда октябрьниң 1-ге чедир пландан ажыр 500 тонна сиегин белеткээриг хүлээнип турар бис.

СЭКП ТК-ның июль Пленумун шийтирелери бо-ла, колхозтарын экономикаын бижгылар, колхоз-чуларын болган бистин чурттуң бүгү ажалды чон-нарын материалдыг чаалай байдалы бедири дугайында Коммунист партиянын болган Совет ча-дактыг чаа тодаргай салып салымшкыны болур.

Маямыла дужалгаларын болган МТС-тин ажал-агы продукттарына белеткээ өртектерин бе-детишенин түнелинде бистин колхозтарымыс бо чылы күрүнеге саткан продукциямы дээн 5 миллион ажыр немедө рублады алмырлар.

Партияны болган чазактын сагып салымшкыны-га харым кылдыр күрүнеге тараа, картофель, нога-лар, эвт, сүт, дүк дужаларынчак таламы-биле планын хуусаа бетинде күсүдир хүлээлгени ап тур бис. Мал ажалын көжүдериин планын бүгү чүдүрчөп айы-биле күсүдир бис.

Ам каш-ла хонган дүжүтүң массалыг ажаап

Көдээниң ажал-ишчилери! Бии-хемчи-лерин эгелээшкинин деткип, мал чеми белеткээрин, дүжүт ажаап алышкынын чедишкенини чорудаалы! (1 арын).
ПАРТИЯЖИ АМЫДЫРА: Комсомолчу-ларын болган аныктарын кижилдиге-зин экижидер (2 арын).
С. Юрло. — Райкомун бөрүзунга чу-гаалашкан (2 арын).
Ножкучуларын бижип турары (2 арын).

С. Номбуй-оол. — Даргалар барбастан алено (2 арын).
Н. Арапчаа. — Чайлааларда (2 арын).
С. Назаров. — Бижик билбес чорукту уузткаары — бүгү-инитиниң херээ (3 арын).
К. Ортунай. — Уран чазаныкчы (3 арын).
КОНСУЛЬТАЦИЯ: МТС-терин аге ор-ганизацияны-биле холбаштыр колхозтарда ажалчы шилчөөн механизаторларга болган

тускай эртемниглерге күрүнеге социал страхованияның таламы-биле дузалашчы-лар төлөп бээр дугайында (3 арын).
Делегей байдалын допчуламы (4 арын).
Англи журналист Праг Республиканың дугайында (4 арын).
КНО-нун Боз Ассамблеяның тускай она сессиясы (4 арын).
Эрст Тельманың немец улус чүрөөнде кадалап чоруту (4 арын).

Мал чевенер белеткээринин ажалына бекке көргүзүлгени чеди алганы дээн СЭКП Чаа-Хөл райкомун болган райкүсөөк-нун кирип келгенин бугаар мон алаанда мураакчыларын обла-стың Хүндүлөл самбырамыга кирип.

4. Номбуй-оол.—«Бурунгаар» колхозун колхозчузу. Хөл ка-дырлыг хүнде 0,40 гектарның сиегин кезер норманы 200 хуу күсүдир турар.

М. М. Артына.—«Тивалеге» колхозта тракторист. «ХТЗ-7» трактор-биле хүнде 7 гектарның орнунга 10 гектарның сиегин кестирип турар.

М. С. Киров.—Ленин аттыг колхозтун сиек салымчы. Хүн-де ажал норманы үргүлүчү 150 хуулан бүүдүрүчүлүгү турар.

С. Т. Номбуй-оол.—«Найрал» колхозтун колхозчузу. Хүн-де сараат салымнын онаалдын 175 хуу күсүдир турар.

Т. Ч. Бегзи.—«Бурунгаар» колхозтун сараат салымчы. Хүн-де сараат ийи данкыр норманы күсүдир турар.

А. Т. Нунга.—«Найрал» колхозта «ХТЗ-7» трактортун байн-сарымчы. Сиген кестирерин онаалдын 150 хуу күсүдир турар.

Сушты аңгылап ажаап алышкын

Чыдар чыбык, шокор бүүдүттар-дыг серин эртен. Салтын суйбаар, суйбаас. Бүгү-ле чүе—өвт са-ген-ла, мыт, даш-даа чаа ишкан сагындырар.

Бии-Хем районун Сушты «Тив-деге» колхозка эртен ажал дай-нын турда чедер беринес. Колхоз-тун төп тараа шаңды тарааны машина-биле дүжүргөн, машина-биле арыгалап турар. Ийди хөй киж чок, бүгү-ле чүе механым кү-жү-биле бүүдүрүчү турар. Бегиреде болган Суштуң ховуларында кол-хозтун бодунуң техникамы-биле колхозчу механизаторлар анылап ажаап алып арга-биле тарааны ажаап ап турар.

Төп шаңда ажал-ишчи колхозчу-ларынч аразыга артель баштаар черинч даргалы Никифор Петро-вич Юнонко-биле ужураштымыс.

Даргал тараа ажаап алыш-кынын чоруп турарын дугайында сонугурап айтырымыска мынча деп чутулаан:

— Бо чымын бистин артельдин ховуларында кажан-даа көстүп көрбөс чаалай дүжүт өзүп үнгөн. Бис 1903 га тараа культураларын ажаап алып, оон 1500 гектарын анылап ажаап алып өң депшидеги арга-биле чорудар бис. Ам 3 лафеттиг жатка, 5 подборщиктер ажалдан кирген. Уш-ле хүн иш-тинде 200 га черинч тарааны аны-лап ажаап алган, оон 45 га черинч тарааны комбайн-биле бөтүп бастырган.

Аңгылап ажаап алышкынын ажалында бистин шаңымыска эң кургат, арыг, чаалай тараалар кып

турар, ичканган тарамы тараа кургадыр машина дамчытыр кур-гадыр, хөй киж күжү база не-теттэйлей турар. Ам шаңда бе-жен тонна арыг кургат тараа бар. Чаа дүжүтүнч чаалай тарааны Төрөн чуртка бөгүн кирип эгеле-динес.

Тарааны аңгылап ажаап алып арга өң-не ажалыг деп чүвени бистин колхозчуларымыс болган механизаторларымыс эртен чыдап практикамын бүүдүрөөн. Аны-лап ажаап алышкыны кол чүт тараа сүт чедер эртен бештак чем челин турда кезери боуур. Аңгылап ажаап алышкыны-биле ажалтын турар арганың үе-зинде тараа чыстын, хат шуурга-дан-даа көртис болур.

Ажалдын баштайгы хүннеринде күш-ажылга бекке көргүзүлгени комбайнер Валентин Имомов, тракторист Михаил Седен, лафет-тиг жатканын башкарычы Су-харов олар хүн норманы 130—150 хуу күсүдир турарлар.

Сушты хеминч соалай талында далай ишкан чалтын чыдар азы-н сараат тарааны анылап ажаап ап турар Валентин Имо-мовтун аргалы ажалдан турда оң лафеттиг жатканы Михаил Се-ден «ДТ-54» трактор-биле сөөртү турар. Ол мынча дээн:

— Ажал-ишчи механизаторлар болган колхозчулар тарааны аны-лап хуусаада чидирг чокка ажаап алып дээн демисежип турар. Ажал-ишчон солгаар ууз-ууз чедиш-кенин көргүдүр болур бис дэеринге бүү-дүрүлгөн бис.

Н. ХЕРТЕН.

Күрүнеге чаа дүжүтүң тараалары

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Тан-ды районда тараа хүлөөн азырын төп пунктуга белеткенин ор-ганизацияг чоруткан. Ишкери 2500 тонна саяалы чедир тула-рын болган «СЭС-2» ден ийи тарай кургадыкчыларынчак элпешканын кыска үеде дооскан. Пунктуң өске-даа белеткээри чогуур өйү-нде бүрүн доозулган.

Чаалай дүжүтү чидирг чокка ажаап алырны дээн күш-ажыр районун бүгү шөлдеринде эгелээ. Бай-Хаактың белеткел пунктузунда «Мехетей» совхозтан баштайгы ийи хүнверде бенин 420 центнер тараа хүлөөн алдыган. Август 20-

ден эгелээш «Найрал» колхозтун чаа дүжүтүң тарааларын чүдү-ргөн автомашиналары базы улаштыр шужжа берген.

БЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Бардыктың сурагыг тараа-ла шөлдеринде бо чымын дүжүт мурунку кайы-даа чылдардан чаа-гай үнгөн. Чүгүле «Барлык» совхоз-тун бенин мында ийи муң ажыр гектар тарааны бар.

Август 20-ге чедир совхоз ла-феттиг жаткалар-биле 670 гектар-нын тараалын кестирген, басты-рылганы дараалык хүннеринде улаштыр база чорудуп турар. Сов-хозтун коллектив күрүнеге 480

центнер тарааны кириген.

ИШКИН-АБЫС. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районун «Ишкян» колхоз-ту август 19-тан эгелээш, «С-4» үш комбайнар-биле дүжүт ажаап алышкыныг кырип.

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районун «Ленинчи орук» кө-дээ ажал-агы артели күрүнеге та-раа салып эгелээш. Артельдин ажал-ишчилери баштайгы хүнде Сарыг-Септин төп тараа белеткел пунктузунга чаа дүжүтүң 6,7 тон-на тарааларын дужаалган.

Артельде ажалдан турар МТС-тин комбайнери Дмитрий Борисен-ко эки ажалдан турар.

Удуртулганы экижидер

БҮЛҮН-ТЕРЕК. (Телефон-биле). Хем районнарын колхозтары чачы-тыг хүнверде сиегин доктаатар, шарын азыр, өске-даа аргаларын ажалдан турар. Чаа-Хөлдүн «Бу-рунгаар» колхоз оңу чүге хереген бөлбөдү?

Силос саларына чачы-боран ил-ди шаптыктава болгай. «Бу-рунгаар» колхоз бҮ чымын 2200 тонна сиек белеткээр планын, а херек кырында салганы чүгүле 898 тонна. Мооң чыдаалганы ам чү-нү-биле тайлыгырап болуру?

Чөөн-Хемчи районун «Искра» колхозу белеткээ чогуур сиегин бо ажал хуузу белеткээ болган сарааттаан: Сиген кезилде-нде С. Седен, К. Назындай, С. Кава, Д. Кан-оол, К. Ооржак эки ажалдан турар. Мал чевенер белеткээринге малчынар болган ооренкчилер идеалык киришкен.
Ногаа ажалчылары Х. Калман-оол болган К. Таан-оол олар-нын бирээ-ле хүнде 0,40 гектар сиегин кестир турган 50—60 гектарын кезип турар. Хөйжү С. Маадыр-оол кадалы-биле ийилээ 5 тонна 156 кг сиегин белеткөөн.
Чурукта: Чайлаа-Алаакта сиег сарааттаашкыны.
Фото В. Лутковтуу.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Комсомолчуларның болгаш аныяктарның кижизидилгезин экижидер

ВЛКСМ РАЙКОМУНУҢ ПЛЕНУМУ

ВЛКСМ-ниң Эркин райкомунуң пленуму «Кызыл сымдык» колхозта комсомол организациязының ажылынын дугайында ол организациязының секретары ш Норбунов өтөт илеткелди чугаалашкан.

Пилтениң бидүрүгезинге колхозчу аныяктар идеяларын киржиш турарын пленум демдегезен. Эрткен чылдың мал кыштагаларынын арасында 28 комсомолчулар эки киржилгени болган.

Часки уеде малдың чаш төгүн чидирип чокка ажаап аларында идеяларын киржишенини хейү-биле адап болур. Малдың комсомолчу Ч. Дежит 164 өшкүтүң 164 анайларын меңди камгалап алган.

Амгы уеде мал чөмөрүнүн белеткелдеринде комсомолчу-аныяктарың 2 эвенору ажалдап турар.

Маңа холбаштыр көдө күбү (эргелекчи Чыргалай) көшкөк ажалдап турары ол пленумга илерөө. Аныяктар ортузунга кижизидилгезин болгаш культура-массалык ажалдарын улам экижидеринче углаван саналарын пленумнуң киржилгелери бергезен.

К. КАЛГА-ХОО.

МАЖАН АЖЫЛДААРЫ

Танды районнуң «Тинделге» колхозунуң комсомол организациязы (секретары Алаш-оол) комсомолчуларның болгаш аныяктарының ортузунга кижизидилгезин база культура-массалык ажалдарын экижидеринче угландыр ажал чорутпастай берген.

Бо чылдың январдан бээр комсомол организациязынын ийити хураамы болуп көрбөөн. Аныяктар темаларына лекциялар, беседалар, илеткелдер организастаттырмаан.

Комсомол организациязы ай саңында кандыг-кандыг ажалдарын чорударын планнап албайн турар.

Аныяктар ортузунга социалист чарышты организастаарын кым-даа сонутпастайн турар. Оон түрүк ажалга үмөс, күш-хүнуңүн минимал үчүсеттес комсомолчулар болгаш аныяктар-биле кижизидилгезин ажал чорударын уттуларын турар апарган.

ВЛКСМ-ниң Танды райкому болгаш колхозта партия организациязы ол организациязың ажалын экижидеринче чүге сагыш салбайн турарларым?

О. МАШПАН-ООЛ.

ЫНДЫГ ТУРУП БОЛБАС

Каз-Хем районнуң «Совет Тыва» көдө ажал-агыл артелинде 50 ажыг комсомолчулар, 40 ажыг комсомолчу эвес аныяктар бар. Олар колхоз бидүрүгезинде уаг күш болур.

Имчалла-даа комсомол организациязы (секретары Х. Черил-оол), оон бюрору комсомолдун иштэки организастыг болгаш кижизидилгезин бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхоз мынчага чедир ситен белеткелди чүгө 20 ажыг хуу, спос салымшыкынын 35-ле хуу күсеткенин районнуң бюрору бурду шалп берген.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхоз мынчага чедир ситен белеткелди чүгө 20 ажыг хуу, спос салымшыкынын 35-ле хуу күсеткенин районнуң бюрору бурду шалп берген.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

Колхозтун партия организациязы (секретары ш Сарыг-оол) ситенчилер ортузунга социалист чарыш-тын бугаар алдыр, артель күрүнеге эвт саларынын планын чүгө 20 хуу күсеткен. Ол болза малдың дык кошкак денгиздегит болганым түннели болган деп бюрө айтыр-ган.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ БИЖИП ТУРАРЫ

Суг-Аксында энеге коллективни Суг-Хөл районнуң «Алдан Мадыр» колхозунуң тарып алганы кукурунаның чайгы ажалдагында идеяларын киржишенир. Шефтен берген саңында кукурунаның бок үнүштерин аштап арыглар дугайында беседалык колхозчулар ортузунга чорудун турган.

К. ДАДАР-ООЛ.

Улуг-Хем районнуң «Чодура» колхозунуң Бүрүктөгө удуруткан колхозчу хөдөмчелери ногаа болгаш кукурунаның чайгы ажалдагында эки киржишенир.

Бригаданың 53 киржилгелериңде комсомолчу кыстар Талар, Нанзат, Дангаз, Копкап ышкаш мурнакчы ажалдап турарлар хей. Ногааның үнүшү эрткен чылдагымын-дан эки. Огуруп, кулач болгаш өскө-даа ногаа алмаан ажылап турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Чаз-Хөл районнуң «Тинделге» көдө ажал-агыл артелиниң Биче-оолга удуруткан хову бригаданыңда Солаан-оол, Сундуй, Коз-Кулак олар хүнде 30 сотка ситен берген план-ныг тургаш 35—40 сотка чедир кезин турарлар.

С. МОНГУШ.

Өвүр районнуң «Кызыл туе» колхозунуң туубу бидүрүр чери 40 муң туубуну бидүрүр турган. Иң-да ажалдап турар 20 ажыг шкөө-чүлөр колхозчулар-биле кады кы-зымак ажалдап турарлар.

Сөөлү хүнерде 30 муң туубуну шептен белеткеш 12 муңну өр-тедип белеткешенир. Иңда Шериг-оол, Калдар-оол, Мадыр-оол ышкаш хүн онааларын ажыг күседип тур-чу мурнакчылар хей.

Белеткеш кылаан туубуларын чып сапыр сарайын мал кирбес кылдыр бижжылаары чугула.

М. СААЯ.

ЧАЙГЫ ЧЕР АНДАРЫЛГАНЫ

Танды районнуң «Революцияны чалымык» көдө ажал-агыл арте-лин чайгы чер андарылганынын планын күсеткен.

Көдө ажал-агыл артелиниң ме-ханизаторлары план бугаар 5900 гектар чайгы болгаш күсүкү чери андар планын тургаш 6000 ажыг гектары андартаннар.

Шыңгы «ДТ-54» деп трактор-ларның трактористери эштер Ко-зланин 500 гектар, Кузмин 622 гектар чымчак черлерин андартан-нар.

Амгы уеде колхозчу механизатор-лар чыны андартан черлерин күс-кү катан андарылганын эгезденер.

С. ОЮН.

ТУУБУ БУДУРУГЕЗИ

Барың-Хемчик районнуң «Бөл-шеник» көдө ажал-агыл артели-нин туубу бригаданыңда 22 кижини туубу өрттедир-биле тусбай тургускан. Ук эвено кыска хуу-саанын иштинде 3 сарайларын, туубу өрттедир черин белеткел ал-ган.

Бо хүнерге чедир 48 муң туубу-буну белеткен. Кылаан продукция-нын шынары ам болуп турар.

Н. НОНГАР.

РЫМ БО.

— А куду турган черлериниң оду тонген бе?

— Хамык ажур отта эвес бол-дур ийиң-леп, кадарыч харыла-ды. Черде ичаш малды бир чер-ге үр тургусайы, чаа олардыкы кө-жүрүп туобас болза хоржок. Оон ангыда тайга серини, мырра-сөк чок болгай.

Дөргөн Күжүгет Мандышевчи «Найрвал» колхозка үш чыл дүрү-зүндө ирт каларып келген. Оон ка-дарган иртериниң денгизден кыл-дыла на кончук эки болур. Бо чылга кадарып турган иртериниң ол бир дү-гээринде салгыт дужаган. Ам аныяк иртер устурп алган, олар-ны семиттери-биле чаа оларже кө-жүрүп бар чыкканы бол.

Ам бистин орууусу тайганын бел-дирээрти шылдуу чоруткан. Хемер баштарында аян бурзуна-ле ка-дарчылар өгери, колаң-колаң ма-длар... Ач оруу тайганың бир ше-везиге келеш, хемертен дөвүчүкү-күдү алыз ээпти. Адавысты дөмгөч ортулашта, чыдып каан ааржы дег, ак-айт өшкүлөр оттап чорлар.

— Бо болза, Кызыл-Дагда «Тин-делге» колхозтун өшкүлери-дир ийиң-леп, орук баштап чоран Кү-жүгет ашак тайлыбырдым.—Мону Салчак Серээ кадарып турар. Мал ажалында-даа кончук кызымак амы-тан болгай-аан.

Малчынык өңгө көзү, аяк шай арзында оон ажалынын дугайын чугаалаштымыс. Салчак Серээ кол-хозка 1953 чылдан эгелеп мал ка-дарып келген. Ам оон көзданында 672 өшкү бар. Бо чылдан 310 төрөөн өшкүлериң анайларын меңди кам-галлап алган. Оон хонашка Серээ чоокта чаа көзү хонган.

— Одарын ам ийн удаа солуп ту-гарым бо—деп, ол чугааладым.—Чай эгезинде турган хонажым өш-күгө шоолуу таарышпас чер чүсө-бүчүңгүн бээр көжүрүп келдим. Мын-да даштыг шораалдар бар, өшкүгө кончук тааржыр чер. Өшкүлериң семезиниң хөлчөк.

— Кава хонар силер?

— Улуг-Дойбаның бажыңга ба-

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНУНУҢ «ЧОДУРА» КОЛХОЗУНУҢ БҮРҮКТӨГӨ УДУРУТКАН КОЛХОЗЧУ ХӨДӨМЧЕЛЕРИ

Улуг-Хем районнуң «Чодура» колхозунуң Бүрүктөгө удуруткан колхозчу хөдөмчелери ногаа болгаш кукурунаның чайгы ажалдагында эки киржишенир. Шефтен берген саңында кукурунаның бок үнүштерин аштап арыглар дугайында беседалык колхозчулар ортузунга чорудун турган.

К. ДАДАР-ООЛ.

Улуг-Хем районнуң «Чодура» колхозунуң Бүрүктөгө удуруткан колхозчу хөдөмчелери ногаа болгаш кукурунаның чайгы ажалдагында эки киржишенир.

Бригаданың 53 киржилгелериңде комсомолчу кыстар Талар, Нанзат, Дангаз, Копкап ышкаш мурнакчы ажалдап турарлар хей. Ногааның үнүшү эрткен чылдагымын-дан эки. Огуруп, кулач болгаш өскө-даа ногаа алмаан ажылап турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Чаз-Хөл районнуң «Тинделге» көдө ажал-агыл артелиниң Биче-оолга удуруткан хову бригаданыңда Солаан-оол, Сундуй, Коз-Кулак олар хүнде 30 сотка ситен берген план-ныг тургаш 35—40 сотка чедир кезин турарлар.

С. МОНГУШ.

Өвүр районнуң «Кызыл туе» колхозунуң туубу бидүрүр чери 40 муң туубуну бидүрүр турган. Иң-да ажалдап турар 20 ажыг шкөө-чүлөр колхозчулар-биле кады кы-зымак ажалдап турарлар.

Сөөлү хүнерде 30 муң туубуну шептен белеткеш 12 муңну өр-тедип белеткешенир. Иңда Шериг-оол, Калдар-оол, Мадыр-оол ышкаш хүн онааларын ажыг күседип тур-чу мурнакчылар хей.

Белеткеш кылаан туубуларын чып сапыр сарайын мал кирбес кылдыр бижжылаары чугула.

М. СААЯ.

ЧАЙГЫ ЧЕР АНДАРЫЛГАНЫ

Танды районнуң «Революцияны чалымык» көдө ажал-агыл арте-лин чайгы чер андарылганынын планын күсеткен.

Көдө ажал-агыл артелиниң ме-ханизаторлары план бугаар 5900 гектар чайгы болгаш күсүкү чери андар планын тургаш 6000 ажыг гектары андартаннар.

Шыңгы «ДТ-54» деп трактор-ларның трактористери эштер Ко-зланин 500 гектар, Кузмин 622 гектар чымчак черлерин андартан-нар.

Амгы уеде колхозчу механизатор-лар чыны андартан черлерин күс-кү катан андарылганын эгезденер.

С. ОЮН.

ТУУБУ БУДУРУГЕЗИ

Барың-Хемчик районнуң «Бөл-шеник» көдө ажал-агыл артели-нин туубу бригаданыңда 22 кижини туубу өрттедир-биле тусбай тургускан. Ук эвено кыска хуу-саанын иштинде 3 сарайларын, туубу өрттедир черин белеткел ал-ган.

Бо хүнерге чедир 48 муң туубу-буну белеткен. Кылаан продукция-нын шынары ам болуп турар.

Н. НОНГАР.

РЫМ БО.

— А куду турган черлериниң оду тонген бе?

— Хамык ажур отта эвес бол-дур ийиң-леп, кадарыч харыла-ды. Черде ичаш малды бир чер-ге үр тургусайы, чаа олардыкы кө-жүрүп туобас болза хоржок. Оон ангыда тайга серини, мырра-сөк чок болгай.

Дөргөн Күжүгет Мандышевчи «Найрвал» колхозка үш чыл дүрү-зүндө ирт каларып келген. Оон ка-дарган иртериниң денгизден кыл-дыла на кончук эки болур. Бо чылга кадарып турган иртериниң ол бир дү-гээринде салгыт дужаган. Ам аныяк иртер устурп алган, олар-ны семиттери-биле чаа оларже кө-жүрүп бар чыкканы бол.

Ам бистин орууусу тайганын бел-дирээрти шылдуу чоруткан. Хемер баштарында аян бурзуна-ле ка-дарчылар өгери, колаң-колаң ма-длар... Ач оруу тайганың бир ше-везиге келеш, хемертен дөвүчүкү-күдү алыз ээпти. Адавысты дөмгөч ортулашта, чыдып каан ааржы дег, ак-айт өшкүлөр оттап чорлар.

— Бо болза, Кызыл-Дагда «Тин-делге» колхозтун өшкүлери-дир ийиң-леп, орук баштап чоран Кү-жүгет ашак тайлыбырдым.—Мону Салчак Серээ кадарып турар. Мал ажалында-даа кончук кызымак амы-тан болгай-аан.

Малчынык өңгө көзү, аяк шай арзында оон ажалынын дугайын чугаалаштымыс. Салчак Серээ кол-хозка 1953 чылдан эгелеп мал ка-дарып келген. Ам оон көзданында 672 өшкү бар. Бо чылдан 310 төрөөн өшкүлериң анайларын меңди кам-галлап алган. Оон хонашка Серээ чоокта чаа көзү хонган.

— Одарын ам ийн удаа солуп ту-гарым бо—деп, ол чугааладым.—Чай эгезинде турган хонажым өш-күгө шоолуу таарышпас чер чүсө-бүчүңгүн бээр көжүрүп келдим. Мын-да даштыг шораалдар бар, өшкүгө кончук тааржыр чер. Өшкүлериң семезиниң хөлчөк.

— Кава хонар силер?

— Улуг-Дойбаның бажыңга ба-

Барың-Хемчик районнуң автолавканың чо-лаачымы болгаш садыгызы эш Криуенко районнуң колхозтарынын, сохонунуң ажал-ичилерин уаг-тунуң болгаш аш-чөм барааныр-биле уагтелин-кин чок хандырар дөш чүгүтүдүгү ажалдап турар. Каян ол малчынарга болгаш тараажыларга барган-да, оларның хөдөмчелерин үгүлүчү сонутуруп, дем-делгел денгизинге бижи алган, ол бугаар хандыр-ып берип турар.

Дүжүт ажал алымыкы эгезден бээр эш Криуенко чаа-чаа бараанырны ап алган, тараажы-ларга үнүшүрүгү садыгы эгез каш катан органи-застан.

Чурукта: «Барлык» сохонунуң хову бригаданыңда тараажыларын эш Криуенконуң хандырп турары.

Фотоу В. Лутковтуу.

Даргалар барбастаан эвено

— Бис оруктан шала хаймы чер-де туруп алган улус тур бис, кол-хозтук даргалары чүгө уаг орук девинде эвенорага барып турар-лар ышкаш ийиң — деп Барың-Хемчик районнуң Кызыл-Маалык МТС-тиң механикатору, «Ленин оруу» колхозтун Шогуу-Ховуда Сеп-дажыны эвенонунда «ДТ-24» деп трактор-биле ситен кестирип турар тракторист Төре хомудан чугаалам.

Трактористериниң бодунуң ажалы-биле тамышымыс. Хүнде 13 гек-тар чериң ситенин кесер тургаш 14—15 гектар ситенин кестирип, хүн нормалын доктамак ажыг бү-седип турар болду.

Ситен кезип турган дөмгөк шө-кө көрөш — бо-даа тергиң дү-жүттүгү ситенин кезип, ажал алыр хөдөк, оон ийити чындадым хей бо-луп турар-дыр — деп Төре чуга-лаан.

Машининде бичин орлансымак оол ажалдап тур. Оон ады Кызыл-оол... Улуг ситен машина бизинге тырар, ооң кончук-дур, оон баг-ка кезип турда-даа эки-ле-дир—деп машинист чугаалай-дыр.

Эвено ол хүн дүштен эгелеп сит-ген сараатташ, кезжичи серинде оңу дооар дөш бүтү эвенонун кижигиниң сараатты шуут-ла ү

Бижик билбес чорукту узуткаары— бүгү ниитиниң херээ

Бижик билбес чорукту узуткаарының алтырымы бистинь областын партия болгаш совет органдарының мурнуна ама-даа бир чутула со-рууларын бирөөн болуп турар. Бижик билбес болгаш биче билдир кижилер ама-даа бар. Мынаарга мындг кижилерин бар болуп турарының кол чыдаганы болза, чер-черин партия болгаш совет органдары ол айттыргыже чогуур кичөөнгей салбай турарында, а областы ол айттыргыже тамаарында, а областын чечке ама-даа кылып чоруктан медээлеринге оожурган олуруп турар.

Мындг медээлерден алгаш көргө, бижик билбес чорук бистинь областа барык узуткааттыганы чыгы бол-гулаар. А херек кырында бо байда-ла чамдык тодаргача чогуур чута бар. Чижек кылдыр, Каз-Хем району ап көрөдүр. Районга мынчата чедир бижик билбес 30 хире, бижикти биче билдир 100 хире кижик савааттыгы турган. Оон соонда то-даргача чүд дөргө, чүтө Сары-Сеп көдө Советтинь тамаарында турар черлерде бижик билбестер-нин саны 89 кижик болуп илерөөн.

Бижикти биче билдир кылдыр санап турар кижилеринь билининь шынары чере чыгынгыч болуп ту-рар. Парлап каан чүвени канчал-чооп номчуур, мычалза-даа бижик шыдаас кижилер хей, а оларны бижик билдир кижилер кылдыр сана-вар барымдаа чок болур.

База бир демделгес чогуур чүд болза, бижик билбес кижилер кол-лунда 50 хардан өрү болуп турар болза-да, оларны арзында 30 хире харданга база бар болгулаар. Олар каандг-бир чыдаганы-биле өөрмөйи барганнар, мычалза-даа оларны арзында бижикке өөр-никсес кижилер чок дөргөн билдир. Беседата эш Г-ниң чутга-лааны: «счастья өөренин шыда-вайн барган кижик мен, бистинь тур-ган червишке школа чок турган, оон школа назымын эрте берген. ажалдай бердим, үе мындг амаа хадым эрте берген». Эш К-ниң чу-галгааны: «парлап каан чүвени мун номчуптар мен, а бижик хоржок-тур мен. Кол-ла чүве — бижик өөренип алган болза эки-дедир ийин».

Мындг чутгаларны хейнү дым-пап болур. Бижикти билбес болгаш биче билдир кижилер (оон ништинде элөөн анык-даа) бисте ама-даа элөөн барыны чыдаганы чү? Ол болза, бижик билбес чорукту узут-каарының алтырымы ама-даа бүгү ниитиниң херээ болу берөөндин болуп турар-дыр. Чамдык албан черлериниң амаакчы ажалдакчы-ларын арзында биче билдир билбес болгаш биче билдир кижилер-нин таварыл турары тергип чеп-тес. Бижик албан черлериниң уду-рукчулары оларны бижикке өөри-рин «бистинь херээвис өвөс-тир» кылдыр санап турар чүд база бар.

Чижээлөөргө, «Октябрь 14 чылы» колхозтун даргасы эш Ломаев: «Өөрилер харын, улус өөридеге-зиниң килдин өөридеп тургай-аан, мээ херөөн — ажаап алыш-кын кампаныла чүве» деп чутга-лаар.

Чонну бижикке өөридеп айт-тырымы өвөс-даа чамдык удурук-чуларныкы база-ла мынаар көрүп турары кончуг хомуданчг. Олар болза, паниар күөсөдир, кампа-нилар өүндө хөдөлөр ужурулг болуп, ажалчы чонну културалг өздөңдөйиң дугайында сагыш чо-вазас хөвирлиг чаңны көргүтүп тургулаар.

Мынаарга бижикти биче билдир чамдык трактористерни канчал-чутаалап турарын ап көрөдү. Та-раа ажаап алышымын дөң чертегид кампаниларын чү-гулазы кыпта-даа билдир, мы-ндг болжак, оларны арзында биче билдир трактористер база бар дөргөн олар билдир турар. Олар ажалдан хостуг өйлеринде үжү-лөдү ап алгаш, бижик билбестер-ни өөридеп турган болза эки болуп ийик. Мынаганг кижилер өөренип-тес турар-дыр, а чамдык удурук-чулар ол чутга ажалды өөсөргөйи эрпип турар.

Бижик билбестерниң болгаш биче билдириниң элөөн хей болуп тур-арының чыдаганы чү? Мына-да көдө Советтеринь тамаарында тамааржыр чүдүр. Школа на-зылы уругларын чамдыкы шко-лаа хара тырттынайн баргы-лаар. Олар берестелин чороз-чороз, бижик билбестер азы биче билдир-лер болуп артыккап каар. Мынаганг бо талазы-биле база хемчеглерни алгы чорук чутга. Бижик билбес анык кижик хей чүвени когараар деп чүвени улгас херек. Мындглар номчуп билбес болганда, култура талазы-биле хемчеглерге кирипшөйн бээрар, чалгарааш, арагалай-даа бээрар, шажының буруу сурта-лынга аламыдып база болур, ажал-га база долу хемчө-биле аргазын илереп шыдаас болур.

Чамдык өөреничилерни багай өөренир, чүрүм үрөөр дөң, шко-лаа болал чокка үндүрүштөр чүдү-лер ама-даа бар. Олар-биле үргүчү ажалдаар, оларны хайгааралдан ос-кутмас, кижилер хемчеглерни колданып ажалдаарын болавайн баар барымдалар кайы хей. Мы-наар үндүрүштөнер база-ла алыш баргаш, бижик билбестерниң азы биче билдириниң санына кир-рерлер.

Чамдык ала-нелер ажалдаар чер-лерин үргүчү солуп чорук, ол өйлерде уругларын чогууру-биле школага таарыштыр килерин бо-вазас чүдүр тургулаар, уруглар оон ши-биле школазы каап, ажал-да-даа чорук баар, жоорган база-ла бижикти билбестер азы биче билдир тыптыр.

Бо бүгү чүдүдери шуптузун

көрүп тургаш, бижик билбес чорук-ту узуткаар ажалды күштедирер херек.

Чокта чаа СЭКП-ниң Каз-Хем райком болгаш райкуосуко бо ду-гайында шын хемчегни ап, бижик билбес чорукту узуткаары дөргө чүтө улус өөридеге органдарын өвөс, харын бичү хей-ниитиниң хер-рөө болур дөргөн айткан. Мы-наганг улуг кижилерни өөридеп талазы-биле ажалды шупт органи-застан партор доктаамал комисси-ны тургускан. Комиссианың жеки-жүрүнери районгү көдө Советте-ринге тус-тус кылдыр хуваган, олар чер-черге бижик билбестерни болгаш биче билдирин илереп, оларны өөридеп културмейилерни шилеп ап турар.

Културмейик бүртүгеге бижик билбес кижилерни чогуур санным-биле коюп берип, өөренириниң хуусааны доктаадып берип турар. Оон соонда чогуур хынааланы база чорудар. Школаарга, эмнеге чер-леринге, бүдүрүгелерге, өвөс-даа албан черлеринге оларны ажал-дакчылар чурттап турар черлерин айтыр-биле чогуур участоктар-ны быжыгал берип турар, олар бижик билбестерни болгаш биче билдирин өөридеп херекке дузаалар: културмейилерни тып бөр, өөри-ниң турарларын өөридегизин хынаар, бижик билбестерни өөс-көр чоруп турарын болгаш чаа мындг кижилерни нежепип көзү турарын харагаллаар, ол бүгү чүдүдери кө-дө Советтерге болгаш улус өөри-дегизиниң органдарына мында-лып берип турар.

Каз-Хем районда бо талазы-биле улуг дузаны комсомол райком кө-ргүдүр турар. Райком болза, чонун бижик билдириниң байланы илер-дип тодаргайлаар болгаш бижикке өөридеп кижилерин санын илерди-рип-биле 21 културмейилерни тусгайлап берген. Културмейил-лерниң чөвүдөл хуралын кылгаш, бижикке өөридеп ужурулг 33 киж-ини оларга хуваап берген.

Културмейилерниң иштинде Сары-Сеп школазының өөреникчи-лери ийи кижилерни бижикке өөри-дирин хуваанган Т. Германованы, Е. Шелованы, Г. Хмельницканы болгаш өөсөдери-даа демделгээр хер-ек. Мынаарга 10 классы турган Ф. Канкова 6 кижини, комсомол райкомунуң ажалдакчымы Т. Поно-марева — 4, эш Л. Шляева — 5, эш В. Филатова — 6 кижини биж-икке өөридеп болуп тус-тус хуваан-ганнар.

Ажалдык өгөш салдыган. Мы-наганг бо ажалды удуруп чорудары-биле тургускан доктаамал комиссия ажалын кошкатып чол-рудар чорук чутга. Бо талазы-би-ле партия, совет органдарының не-геделин, хыналдазын база күште-дирер херек.

С. НАЗАРОВ.

Ол ам мурнакчы колхозчу

Эш С. Манчиг моон мурнуна чылдарда Чөөн-Хемчик райпозунга 15 чыл дургутууда ажалчы болуп, күрүнең социализмг өчүзүп камгаларында үлестерин чоруп көргүзүп келген. Оон үчүк чок, ку-лаа дүлөй болза-да, эки серемчи-ледиг. Ол бижикти номчуп бол-гаш бижик билдир. Райпонуң белет-кеш черинге ажалды турганы-ның үзөндө, хураганнар жеки оор-

лап турган оорну ол дидик-биле туруп алган. Эш Манчиг амгы уеле чурттага айтыр-биле «Октябрь 40 чылы» кол-хозтун жекигү болуп кирип ал-ган. Ийди аш-чөм өөртүкчү бу-луп ажалдан турар. Ол ажалы ба-за-ла эки күөсетипшөөн, хей-ниити ажалына идепкейлиг кирип ту-рар. Бодунун өг-бүдөсүнүн амды-ралыга артыкшылдыг күш-хүне-рин ол ажалды ап турар.

Почта тардылгасы экижөөн

Сүт-Хөл районунуң Киров аттыг колхозунга өртөн чылдарда солун тардылгасына болгаш чонун ча-га бижиктерни чедиринге улуг чептер турган. Колхозтун баш-таар чери болгаш колхозта партия-ге организандык почта тардыл-ганы экижидер сорулга-биле прак-тиктик хемчеглерни ап чоруткан, бүдүредиг, ам боду 62 харыг хоочун колхозчу Монгуш Давага ол чутга ажалды дааскан. Оон түне-линде почта тардылгасы дык эки-жөөн. Төлөнтүг почталыон Монгуш

Даваа почтаны район конторазы-дан айла 24 улга чедип ап, Хемчик ол чартында Алдым Хову-Аксина, Устугу Хову-Аксина база Кал-бак-Хараган, Чес-Булуң мынаар чурттап турар колхозчу малчынар-га чагылааларын болгаш чага бижиктерни саадал жокка чедирип берип турар.

М. Давааның кымымаккай күш-ажалын колхозчулар болгаш Сүт-Хөлдүн харылаа конторазы кончуг үнөсөп турар.

Б. ЛАМАШ-ООЛ.

Колхозтун почталыону

Таңды районунуң Сталин аттыг колхозунуң почталыон коммунист Тамдын-оол хуваанган ажалын ак-сеткилдиг күөсөдир турар. Колхоз-чуларын чагыткан солуннары, жууралдарын чогуур үзөндө чедир-бөр дөң, почталыон эртен эр-телеп ажалы шажыны мурнуна бригадаларда, фермаларда улустуң

солуннарын чедирип турар.

Келген почтаны тардып берген, хостуг хүнеринде ситен кылган улуска почталыон дузалык турар.

Колхоз суурунуң чурттакчылары-ның чагылааларын комсомолчу С. Ира тардып турар. Ираның эки ажалын колхозчулар мактап турар.

О. ДАНИМБА.

Нолхозтун тудугчуларын

Каз-Хем районунуң «Совет Тыва» колхозунуң тудугчулары бо чымын тудуп талазы-биле элөөн ажалдар-ны бүдүргөнер. План булгаар 10 чурттага бажынарны тудар тур-гаш, 12-ни тутканнар. Оон ангыда 1000 баш хойга, 40 хаванга, 100 бызага болгаш 200 баш молдурга үлестерин кажааларын тутканнар.

Колхозчу хөрежөөнер тудуг ажалдарына идепкейлиг кирип турарлар. Ниитизи-биле 17 муң хире саманы хөрежөөн тудугчулар белеткөөнер. Саман белеткелерге Ч. Монгуш, М. Чаш-уруг, С. Эреп-пел, К. Долгар, Д. Кусе олар ша-лдычы ажалдааннар.

Току районда «Совет Тыва» колхозтун хоочун жекигүнери эштер Кол Серен болгаш Кол Сүдөм олар боттарыны назымы улгады берсе-да, эртен колхозтун буудуругунда ажалдап турарлар. Кижик уеле оор кышпел, диниен, а чайгы уеле балык ту-душкунуна кирип турар. Чурукта: (солгой талазында) эштер Кол Серен болгаш Кол Сүдөм оларны Азас хөлдө балыктап турар. Фотозу С. В. Лутковтуу.

УРАН ЧАЗАНЫКЧЫ

Нияштан, даштан кылдыр яны-бү-рү дүрү хөвирлер болза тыва улус-тун байлак културалык биче та-лазын көргүзүп турар. Бо талазы-биле мергежөөн мастерлерин ар-алында Улуг-Хем районунуң Ленин ат-тыг колхозунуң жекигүу Дауглак Олаанчык база бар.

Оон адамы Дауглак Чыттаар кончуг шөвөр кижик чораш, Байларга эөс, өрүн, өг мыжы болгаш өвөс-даа чүдүдөр чаап берген, хөдөжинге хөвир телевир: уур тараа, каам шай, салым тапкы, улуг кылдыр бышкак чертегид чүдүдөр ап чораш. Кичөөнгейлиг оол Олаанчык бичи-линде тура-ла аданымын чазанып турарын сонугурап, хүнүң бадыр оон чанындан мравас турган. Ол адамы өттүгү, терек чөвүргөзүл-ден чүвөлөрүн дүрүтүп чоорту ча-ап өгөлөөн. Мындг яны өгөлөөн, ол чазаны ажалын черле кагбайн белген.

Олаанчык ам адамыдан-даа ар-тык уран чазаныкчы бооп шыдаан. Оон чазан чүдүдери Кызылдын, Москваның, Ленинградтын болгаш өвөс-даа хоорайларын музейлеринде делгелгезен. ССРЭ-ниң уластары-нын Ленинградта этнография музей-нинге кире бөр бис. Тыва национал хөвир кетпеш, ажалын мунуп алган турар хөрежөөн кижиниң өвүр-хө-вирин күөсеткени сонугураганчг. Оон-биле кола ажалын мунуп алган өр кижиниң дүрүтүп бистинь кичөөн-гейливи хаара туду бөр. Бо-ла музейде тыва ажалын дүрүтүгени Ленинградтын чурттакчылары бол-гаш оон ажалчылары улуг үнөсөдү берип, мастери ажалын кончуг сонугураган турар. Ол ачы: чокка ой тоннуң, бөртүтүк, чымак идик-тиг, саадал, отук, бижөөн астын алган; чалтыр бөзү биле бес алдыр сым ийиызын чүвтөш, сымның төжүн туду алган бар чыдар. Ол

бүгүтү өдөө кааны дика-ла төдө. Семис сым төжүнүн чаа бесиз лексү.

Москвакчылар Олаанчыктын чазан кааны эөс, чүтениң ажалы база-ла улуг сонугура-биле көрүп ту-рар. Кызылдын чүт эртем-шижик-лел музейинде ол мастериң кылга-ны—хүрежи турар ийи мөгө бистинь кичөөнгейливи хаара туду бөр. Удураалыштыр көрүп алган, солдактыг, кадыг ийдигерин кү-дөр өрлери көргө, ам дораш ки-лир мышкак сегиржин-даа алып ийиш сагымыдыр. Ол-ла музейде тываларын ийиш көргүм херек-селери — аш баштыг ийи, бы-заанчы ол мастере тамааржып ту-рар.

Дауглак Олаанчыктын музейлерде хей яны уран чазан чүдүдери-нде чамдыктарын доңдууларга мын-дыг. Олаанчыктын хей-хей ажалды-ры тыва улустун төңгүзү өөри-ринде немеле материал болуп ту-рарын демделгезе чогуур.

Музейлериниң ажалдакчылары Олаанчыкка бүгү таа-биле дузаалп турар. Маана Ленинградта ССРЭ-нин уластарының этнография музей-ниниң директору эш И. Сулов-тун болгаш ол-ла черинд улуг эртем ажалдакчымы П. Бареккинниң дем-делгезе болур. Олар боттарыныкы мастере чоруп турар чагааларына чагылааларын, шүтүмүлүдиг саадал-ларын берип турар.

Бо чымын болуп бистинь областың чурукчуларының болгаш уран-ше-верлериниң делгелгезе Олаанчык эки белеткенип, бызаанчы, чадаган чымын чаап алган, ам тыва кадарчы кижиниң өвүр-хөвирин кылырынче кирипкен.

Мастериң бо чылдан өгөлөөш, амгы үзөндө темаларына чазар деп турарын өөрүп демделгээр херек.

Н. ОРТУНАЯ.

ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

Чөөн-Хемчиктин хуучулары бот-тарының өчтөттүг хуралына «Хо-рум-Даг» колхозтун суурунга док-таамал ажалдаар столованың ажал-ды дугайында райпо баштаар чер-инде негеде кылган.

Хорум-Дагта столова тударының эржежок чүгүзүмн барымдалаан райпо баштаар чери четир сангыт ашма хөрежөөн берген. Столованың тудуун өгөлөөш, шала совсат-кан. Кызыл биле болгаш районгун колхозтары биле артыкшап чоңга таарымчалыг чөмөңгө черин ажалдаа дарып килер дугайын көдө Совет болгаш райпо баштаар чери сагыш салыр херек.

С. СЕРИН-ООЛ.

Эртин райпозуну баштаар чери колхозчуларын эржежок чутга ба-рааннар-биле хандыр дугайында айттыргыже кичөөнгей салбайн ту-

рар. «Мерен» болгаш «Бай-Даг» кол-хозтарында магазинер нолдуг дургутууда ажалдаваан. Ийиш ты-маш черде малчынар, колхоз бү-дүрүгелериниң яны-бүрү адмра-чына ажалдап турган улус ам-дыралга эржежок чутга бөрөөн-нарын 40—50 ажык километр чер-де магазинерден салып алып, ажалга сааттыг таварыгалар тур-ган.

Көдө магазинерни доктаамал ажалдаар айттыргыже кичөөнгей салыр херек.

К. ДОРЖУ.

Чаз-Хөл райпозунуң столова ажалдакчылары бар продуктулар-дан хей ассортиментлиг чөм кыл-байн турар. Столовага-даа, аш-чөм магазинеринге дагалан кыл-ган чөм аймааның ассортиментини көвүдөдир чутга.

В. ДОРЖУ.

МТС-терни эде организастааны-биле холбаштыр колхозтарда ажалче шилчезин механизаторларга болгаш тускай эртемнигерге күрүнең социал страхованиениң талазы-биле дузаламчылар төлөп бээр дугайында

«Колхоз тургузуун улам ийиң хөдүдөр болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдөлиниң доктаалында МТС-терни эде организастааны-биле холбаштыр колхоз-тарда ажалче шилчезин механизаторларын күш-ажалының телевириниң дугайында айттыргыни шийт-кисерерин, оларны ажал-телеви-риниң делени олар МТС-терге тур-гаш бүдүрер ажал нормазы дөң магадаа минимумун булгаар ап тургандан кудулазас кылдыр көөрүп колхозтарга сүмөлөөн. МТС-терни эде организастаанын булгаар колхозтарда барган тускай эртемни-герин күш-ажалы телевириниң ми-шина-трактор станцияларының чо-гуур тускай эртемнигеринге док-тааткан албан-дужалдын ажал-теле-вириден оларның айда алар ажал-телевирин куду өвөс кылдыр хандырарын ол доктаал-биле база сүмөлөөн. Шөвдөөр телевириниң күштүг болуп турар чүрүмүн бол-гаш 1958 чылда МТС-териниң сме-тазын булгаар ол сорулга көрдү-гөн хөргидлериниң күсөл-биле кү-рүнең социал страхованиениң талазы-биле дузаламчылар телевир-иниң механизаторларга болгаш тускай эртемнигерге хөвөр артырарын. Айткан дузаламчыларын чо-гуур саавырларын ажаллап тургаш, 1955 чылды февраль 5-те үндү-гөн «Күрүнең социал страховани-ениң талазы-биле дузаламчылар томуйларының болгаш телевириниң чүрүмүн дугайында Кү-рүм-биле» дүштүр томуйларын болгаш төлөп берген. ВЦСПС-тиң Президиуму 1958 чылдың май 28-те доктааткан.

Дузаламчыны МТС-тен колхозче шилчезин механизаторун азы тус-кай эртемнигер ажалдап турары колхозтун ономында сентелге-тех-ника станцияныкы (СТС-тиң) ажалчы комитети азы МТС-тиң ажалчы комитети томуйлар. Ду-заламчы томуйлашымын ажал-дакчыны кирип келген докумен-тилеринге (ийнеге хуудузуңга, үр-гөттүгүнеңиниң дугайында хө-р-

чилелге болгаш өвөс-даа) үндөч-лөөш, «Күрүнең социал страховани-ениң талазы-биле дузаламчылар томуйларының болгаш телевириниң чүрүмүн дугайында дүрү-биле» дүштүр ажалчы комитет-ти доктаалы-биле чорудар.

Күш-ажал кылдып тургаш кем-дөөн азы хоочу аарыгын харазы-биле тур үде күш-ажал кылдыр аргазын оскунганымн талазы-биле дузаламчыны, оон иштинде профес-сионелниң жекигүу эвөстерге-даа ажалдын үзүктел чок стажында тамаарылга чокка ажал-телевириниң 100 хуу хемчөөл-биле төлөп бөр.

Өвөс таварылгаларда тур үде күш-ажал кылдыр аргазын оскунга-нынн талазы-биле дузаламчыны дараазындагы үзүктел чок ажал стажында тыпсыр: 3 чыл чедир—ажал телевириниң 50 хуузуң; 3 чылдан 5 чыл чедир — 60 хуузуң; 5 чылдан 8 чыл чедир — 70 хуузуң; 8 чылдан 10 чыл чедир — 80 хуузуң; 12 чылдан өрү — 90 хуузуң.

Ажалдан турар, 18 хар чөптөөн алаади оолдарга болгаш уругларга ажал стажында тамаарылга чокка ажал-телевириниң 60 хуузуң, Ала-чурттуң дайынының инвалидтерин-ге үзүктел чок ажал стажында тамаарылга чокка — 90 хуузуң тө-лөп бөр. Колхозтарже шилчезин бол-

гаш професионелниң жекигүу бо-байн турар механизаторларга бол-гаш тускай эртемнигерге дузалам-чыны үзүктел айткан нормаларга ууур чартык хуу хемчөөлге тыпсыр. Колхозтарже шилчезин механизаторларга болгаш тускай эртемни-герге професионел жекигүу хөвөр артыр дугайында доктаалды ВЦСПС-тиң Президиуму база хү-лөдү алган. МТС-терни эде организастааны-биле холбаштыр МТС-тер-ден колхозтарже шилчезин профес-сионел жекигүунери — механизатор-ларын болгаш тускай эртемнигер-ни, ол ишван колхозтарда хө-

зиленип ажалдап турар кижилерин каттыштырып турар професси-онелдериниң колхозтарга тургузаары МТС-терин болгаш СТС-терин професионел организастаанында ВЦСПС сүмөлөөн.

Тур үде күш-ажал кылдыр арга-зын оскунганымн талазы-биле ду-заламчы, оон иштинде професионел-ниң жекигүу эвөстерге-даа бүгү таварылгаларда бир айда хоорай-ларга болгаш ажалчыны суураарга 300 рубльден көдө черлерге төлөп берген эвөс болуп болбас ийикпе, азы бир хүнде дараазында хемчөөлдерден эвөс болуп болбас:

Хөорайларга болгаш ажал-чы суураарга Көдө чер-дерге

Айда 24 ажы хүнери ажалдаанда	12 р. 50 к.	11 р. 25 к.
— 25 » » »	12 р.	10 р. 80 к.
— 26 » » »	11 р. 54 к.	10 р. 38 к.
— 27 » » »	11 р. 11 к.	10 р.

Индг болза-даа бир хүнүң ду-заламчы херек кырында ортамк ажал телевириниң белик болуп бол-бас. Чижээ, професионел жекигүу, үзүктел чок ажал стажы 4 чыл болгаш бир хүнде херек кырында 16 рубльдин ортамк ажал телевириниң ап турган механизаторга тур үде күш-ажал кылдыр аргазын оскунган дөң бир хүнүң ортамк ажал телевириниң 60 хуузуң, азы бир хүнде-ле 9 рубль 60 копейктин дузаламчыны санап бөр. Индг болза-даа айда 24 ажы хүнериниң иштинде бир хүнүң дузалам-чыны минимум көдө черлерге 11 рубль 25 копейктен куду бол-ганда ол механизаторга 9 рубль 60 копейктин хүн дузаламчыны өвөс, а 11 рубль 25 копейкти тө-лөп берген турар журулг. Бир өвөс механизаторун бир хүнде хө-көк кырында ортамк ажал телевир-ини кандыр чыдагалааннар-биле хүнде чүтө 10 рубль болган болза тур үде күш-ажал кылдыр аргазын оскунганымн талазы-биле бир

чөк ажал стажы механизаторларга болгаш тускай эртемнигерге хө-вөр артыр, а оларны колхозка ажалдаанының үзөңгүл чөк ажал стажына база кирип санаар. Тур үде күш-ажал кылдыр аргазын оскунганымн, сааттанганымн болгаш божааның талазы-биле дузаламчылар томуйларда үзүктел чөк ажал стажының үргүчүлүгүн (чылдар, айлар болгаш чоңуктар аайы-биле) эмнеге хуудузуң ар-тын талазында чогуур көөсеткере колхоз дарганының ажал салдырып база тамаарын бастыргаш демдел-гээр. Төртүтүгөн дугайында дуза-ламчылар томуйларда ол-ла чүрүм булгаар ЗАГС черинде тыныскап төртүтүгөн дугайында хөргидел-дин артынга демделгээр кылдыр. Оон-биле кады үзүктел чөк күш-ажал стажының үргүчүлүгүн тур үде күш-ажал кылдыр аргазын оскун-ганда оон өгөлөөн хүнүңге

